

s. Rome heeft
en hier liggen
de volkeren te
omsche Kerk.
igen studenten
gemaakt.
sie-Congressen,
te Leuven wel
oemd. Zooveen
res, onder den
erwachting der
optimistische
Het Congres
oote geestelijke
en van andere
a binnengedra-

meer en meer
oel der Missie,
oomsche Kerk.
ring der Room-

niet-christelijke
raefecturen en
ete leiding van
effende gebied
et of van den

e direct verant
zelf zetelt. Wel
van de Propa
eer belangrijke
an Rome zelf
ome hierin iets
g. Bij deze im
k bij de Depu
de Zendingdi-

et de Zending
stand kwamen
moelijkheden

a en vicarissen
Roomse kerk
st deze zendt
un arbeid hecht
k uit een der
Tot dusver was
et Missie-terrein
toegestaan. De
e praktijk was
deningen uitge
uwelijke artsen
zijn.

met de inheem
terkt worden.
meer dan ool
matisch moeten
het terrein van
komen.

in de Missie
oote betekenis
and. De laatste
daarmee op het
e volkeren naar
e gehoor moet

daarom ook ge
an inheemsche
lijkt bijv. wel in
ing van vijf in
in 1933, hoo
van alle Room
staat en twintig

nog niet. Maar
e moeilijkheden
ar het celibaat
e volle theologi
zwarte eischen,
sten bereikt toch

erste neger tot
et enthousiasme
meer dan 20.000
ig zijn geweest.

oomsche Missie
en in opleiding
ootst. Daar zijn
op gewijd. Over
ng tot het ambt
riester werden
die achter den
rs. Toen er op
aan inheemsche
die nog geen

den steeds ster
leiders ook in
a der Roomsche
ndt op het Mis
dat de leiding

terwijdingen op
ndruk maakten.
Zending, dat de
vinden bij de
sche arbeiders,
le Missie-velden

wordt gemeld, dat na de wijding van de eerste inheemsche priesters een nieuwe beweging naar het Christendom ingezet is. Vanuit Afrika komt zelfs dit getuigenis: „Men zou wanen dat de heilige Xaverius zelf in het land gekomen is, zulk een invloed oefenen de zwarte geestelijken op de bevolking.”

Aan den anderen kant is men ook niet blind voor de gevaren, die in deze nieuwe waardigheid en de opleiding daartoe voor menigen inheemschen jongen gelegen zijn. Een van de beste kenners der Missie-terreinen schrijft: „Daar nu eenmaal het Europeesche priester-ideaal als norm geldt, wordt de, naar dit voor hem vreemde model gevormde priester naast zijn Europeeschen collega gesteld en maakt dan over het algemeen den indruk van een niet in alle deelen geslaagde copie. Daaruit ontstaan ook de moeilijkheden, die de samenwerking tusschen beide vaak met zich brengt.

Maar toch zet Rome doelbewust door. Overal stijgt het aantal der inheemsche bisschoppen en van bijna alle velden komen berichten over bouw en groei der priester-seminaria.

Daarnaast groeien de eigen inheemsche orden en religieuze genootschappen, waardoor Rome zulk een sterken band weet te leggen tusschen groote groepen leeken en hen zoo weet in te schakelen in het een of andere praktische werk.

Dit alles doet ons iets ervan zien met welk een krachtontplooiing Rome in de Missie streeft naar het groote doel: heel de wereld voor Rome. Dit sluit ook in, dat zij het oog gericht houdt op de Protestanten in de Missie-landen. Zij ook moeten voor Rome gewonnen worden. Ja het heeft soms den schijn, alsof zij het eerste Missie-object zijn.

Maar al zal daarvoor het gevaar wel niet zoo heel groot zijn, wij zullen toch een open oog moeten blijven houden voor de geweldige moeilijkheden, die uit deze doelstelling van Rome kunnen voortvloeien. Moelijkheden, waarmee nu al op onze eigen terreinen onze zendelingen het zwaar te verantwoorden hebben.

Toch is er geen enkele reden om te wanhopen. De Zending heeft het gebod. Het gaat in de laatste plaats niet om een zichtbare overwinning, maar om de prediking van het Evangelie in de geheele wereld tot een getuigenis allen volkeren.

Z. J. v. d. L.

Dat God „OP GODDELIJKE WIJZE” „Zijn oor heeft”.

De hoogleraren Kuyper en Hepp deden een vereenden aanval op den heer A. Janse. Hij zou leeren, dat God handen, oogen, voeten heeft. Reeds lazen onze lezers een afwijzing van die meening, als ware ze de zijne, door den heer Janse. Niettemin kwam „De Heraut” de beschuldiging handhaven. En dat op dezen grond: de heer Janse had geschreven, dat men niet klaar was met de bewering: als de Schrift spreekt van handen, voeten Gods, is dat „niet eigenlijk” op te vatten. Dus, zoo concludeert „De Heraut”, is het eigenlijk bedoeld, volgens den heer Janse.

Hoe weinig dit argument doeltreffend is, blijkt wel, als men het reeds haast vergeten artikel van den heer Janse zelf leest. („Op den Uitkijk”, 2 Dec. 1933!) Ter oriëntering van onze lezers laten we het artikel volgen in zijn geheel:

De gedaante der dooden in den scheol.

En als hij in den Hades zijn oogen ophief... Lukas 16: 23.

In het verhaal van den rijken man en den armen Lazarus zegt de Heere Jezus van den rijke, dat hij in den Hades zijn oogen opsloeg.

Had die man dan nog oogen?
En verder ziet hij Abraham. Had Abraham dan een gedaante?

Bovendien ziet hij ook nog den bedelaar, die eens aan de poort van zijn huis zat. En dan vraagt de rijke of Lazarus mag komen om met zijn vinger de tong des rijken te verkoelen, vanwege de smartende vlam.

De vraag rijst dan: wat is Lazarus' vinger, wat is dan de tong en de pijn van den rijke en wat is dat water en dat vuur?

De kanteekenaars van de Statenvertaling plaatsten deze noot bij: „sloeg zijn oogen op”:

„Deze woorden, gelijk ook eenige navolgende, moeten niet eigenlijk verstaan worden, want de ziel, een geestelijk wezen zijnde, heeft noch oog, noch tong, noch vinger, maar bij gelijkenis om daarmede uit te drukken zoo de grootheid der pijnen in de hel als de onveranderlijkheid van den staat der zielen na dit leven, zoo in den hemel als in de hel zijnde.”

Deze verklaring bevredigt echter niet. Daar wordt wel gezegd: ge moet het niet „eigenlijk” verstaan — maar hoe dan wel?

‘Vervolg der verklaring schijnt te duiden op een symbolisch spraakgebruik, alsof er van oogen, tong, vinger, pijn, vuur, en water maar sprake was in figuurlijken zin: „om uit te drukken...”

Toch wordt niet onbewimpeld verklaard, dat het maar figuurlijk gesproken is.

‘Zou ook ingaan tegen den geheelen inhoud der Heilige Schrift op dit gebied.

De Heilige Schrift neemt het hiernamaals even reëel als het leven hier.

En de geestenwereld, engelen en duivelen, worden even reëel voorgesteld als de menschen. ‘Zijn ook schepselen.

En ze komen steeds voor in een bepaalde gedaante.

Zij hebben handen en voeten (Openb. 10: 1-2). Zij spreken en hooren. Zij hebben vaak ook vleugels. Zij verplaatsen zich. Een engel „sloeg” de zijde van Petrus om hem wakker te maken (Hand. 12: 7). Zij kunnen iemand bij de hand grijpen om hem weg te brengen (Genesis 19: 16). ‘Gaaf toch niet aan om dit alles figuurlijk, „oneigenlijk”, symbolisch te verstaan. Zoo’n engelenhand is toch niet zooiets als een gedachtehand in ons geestesleven?

Ook in de praktische kennis der volken omtrent het doodenrijk vindt men altijd weer, dat de mensch daár in andere bestaanswijze, maar niettemin in dezelfde gedaante als hij hier leefde, voortbestaat, zoodat er ook onderling herkenning is.

Welke moeilijkheid hebben dan de Kanteekenaars hier gehad?

Waarom konden zij niet aansluiten bij de praktische levenswijsheid aller volken omtrent het doodenrijk en bij de praktische uitspraken der Heilige Schrift, die toch zoo eenvoudig zijn, dat een kind het kan verstaan?

Zij kwamen in de moeite door het geest-stof-dualisme. Zij aanvaardden de definitie: de mensch bestaat uit lichaam (= stof) en ziel (= geest). En zij dachten erbij, dat deze substanties dragers van ‘t bestaan waren. In ons vorig artikel brachten we op dit substantiebegrip critiek uit. Wij zagen, dat het bestaan der schepselen door God gedragen wordt en dat stof en geest geen zelfstandige substanties zijn.

Welnu — deze verkeerde vraagstelling: was die „vinger” van Lazarus nu stof of geest? bracht de moeilijkheid.

Vinger behoort bij lichaam, en lichaam is stof, zelden de vertalers. Dus kon vinger niet „eigenlijk” verstaan worden.

Want — zoo meenden zij — geest heeft geen vingers.

En vuur en water en pijn uit dit verhaal zijn geen stof en als „geest” kunnen zij niet bestaan. En een derde „bestond” niet, naar men meende. Zoo kwam men in groote moeilijkheden.

Al die moeilijkheden vervallen echter, wanneer we de definitie van het geest-stof-dualisme loslaten. Er is zeer zeker stof en er is geestesleven in ons — maar er is nog veel meer in de schepping.

De fijnbewerkte geesten, die engelen heeten, zijn maar niet vormlooze geestesubstanties in de Heilige Schrift, maar schepselen met een eigen bestaan, die ook, evengoed als wij hier, handen, voeten, oogen, ooren en een gedachtenleven hebben. Maar dan alles als geest. Dus geest-oogen enz....

De geheele praktische voorstelling der Heilige Schrift spreekt van deze gedaante der engelen en van hun gevoels- en wilseven en van hun denken en begeeren even reëel als over deze dingen bij ons.

Zoo mogen we dan eenvoudig aannemen wat de Schrift zegt: de dooden hebben in hun andere onstoffelijke bestaanswijze in het doodenrijk werkelijk hand en voet en tong. Zij hebben werkelijk hun eigen gedaante, waaraan zij herkend worden. Zij spreken en hooren, zij denken en voelen pijn, zij hebben zelfs te doen met vuur en met water, met afgronden, die scheiden, en zij zijn even reëel, even werkelijk bestaande als wij.

Maar deze wereld is voor ons hier, nu, niet grijpbaar, niet tastbaar, niet zichtbaar.

Zij zijn wel reëel, dat is werkelijk bestaande — maar niet concreet, niet voor ons tastbaar bestaande.

Ook de pijn is maar niet geestelijk of symbolisch of figuurlijk, maar zeer reëel in de Heilige Schrift.

Dat doet ons vaak opschrikken als ‘t zoo reëel voor ons wordt. Gods oordeel over de zonde is ook schrikkelijk. Wat vreeselijke tooneelen spelen zich in concreto hier op aarde tastbaar voor ons af! Waarom zou dan de Heilige Schrift niet geloofwaardig zijn als zij spreekt van een even reëel ander vuur in die andere bestaanswereld der schepselen, die tegen Hem hebben gezondigd en die Zijn groote genade des Verbonds, evenals die rijke Jood, hebben versmaad in een eigengerechtig leven?

En ook zal het velen troosten als zij den troost, dien Lazarus ontving na z’n ellendig leven, even reëel mogen zien als z’n vroeger leven. Dat God nu de lijders heeft thuisgehaald om met Abraham aan te zitten aan de brulof des Lams, en dat deze kinderen Gods, die ons voorgingen naar dat land, waar de menschen anders bestaan, dat deze kinderen Gods daar even werkelijk met hun gansche bestaan, met hart en ziel, met spreken en hooren, ja met handen en voeten en oor en oog bij Jezus mogen zijn, dat troost toch zoo sterk.

Wat de Heilige Schrift ons doorgaande daarvan leert, dat is niet iets vaags, iets oneigenlijks, iets onwezenlijks, niet iets figuurlijks — neen, het is de realiteit der bestaande doodenwereld, die wel ontslapen is — en ontkleed werd — en die wel rust ten opzichte van de aarde, en ook nog rust ten opzichte van het volle menschenleven op de nieuwe aarde, dat hen wacht — maar die toch even werkelijk en in vormen en gedaanten bestaat als wij hier op aarde.

Er is m.i. geen enkele reden in de Heilige Schrift, noch in de praktische kennis der volken, die tegen deze opvatting pleit.

De moeilijkheden komen eerst wanneer men het geest-stof-dualisme der Grieksche filosofie in wil dragen in het praktische denken bij het lezen der Heilige Schrift.

Eenvoudige Schriftlezers zouden geen last van Grieksche filosofie hebben, wanneer niet de Middeleeuwsche theologie een synthese van deze heidense wijsbegeerte en de leer der Heilige Schrift had gemaakt. Via de theologie is het gemeengoed geworden en zoo is de populaire opvatting ontstaan, die hier moeilijkheden veroorzaakt.

Wanneer de Heilige Schrift spreekt van de oogen des Heeren, van Gods hand, van Zijn arm, van Zijn oor en van Zijn toorn en blijdschap, van Zijn „vriendelijk aangezicht” en van Zijn „achterste deelen” (Ex. 33: 23) en van Zijn troon en van de dienaars om dien troon (Openb. 4: 2), dan is er evenmin reden om hier van „oneigenlijk” te spreken, alsof dit slechts symbolisch of geestelijk was.

Tegenover de opvatting van kettters, dat God stoffelijk was, moeten we niet zetten de opvatting, dat de substantie van God geestesubstantie is — want dat zou slechts de ketterij verleggen van „stof” op „geest”.

We kunnen den Schepper niet doen „bestaan” uit schepselsubstantie.

Als de kerk tegenover deze kettters beleed de „spiritualitas Dei”, de geestelijkheid Gods, dan bedoelde zij daarmee, dat God een eigene, van het bestaan der wereld onderscheidende bestaanswijze heeft. Onstoffelijk en niet behoorende tot de zienlijke schepselen om ons heen.

Zoo keerde de kerk zich scherp tegen alle vermenging van God en de zichtbare wereld, tegen alle theosophische speculaties. Minder sterk was ‘t verweer der kerk echter tegen de voorstelling, dat God van geestelijke substantie zou bestaan.

Wel zegt Dr H. Bavinck in zijn Gereformeerde Dogmatiek IIe blz. 176, dat de spiritualitas Dei van een geheel andere eenige soort is, dus „geheel verschillend van onzen geest en van de ziel” — maar toch ziet hij in onze „ziel” analogie met God — en niet in ons lichaam.

Op het standpunt van de eenvoudige lezing der Heilige Schrift — en los van het stof-geest-dualisme — is er m.i. geen bezwaar tegen om het zoo te zeggen: God is absoluut anders dan het schepsel — maar de mensch is als schepsel geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis en nu draagt de mensch in zijn geheel het beeld Gods. Daarom kan even reëel gesproken worden van Gods oor als van onze ooren. Ook wat vorm betreft. Alleen, wij mogen ons geen „beeld”, geen schepselen-oor daarvan maken, noch stoffelijk, noch geestelijk.

De populaire meening, dat een engel geen reële vorm zou kunnen hebben, is tegen de Schrift. Maar ook de stelling, dat God geen vorm zou kunnen hebben, is tegen de duidelijke uitspraken der Schrift. God is niet vormlooze gedachte, maar ook geen schepingsvorm. Hij heeft op Goddelijke wijze Zijn oor, dat Hij neigt tot het geroep der rechtvaardigen.

Dat ons geestesleven geen eigen vorm heeft (we kunnen onzen geest niet zien), dat sluit niet in, dat engelen niet gezien kunnen worden of dat Mozes, die den Heere in ‘t voorbijgaan mocht zien, zooals men iemand nog juist van achteren ziet in ‘t voorbijgaan (Exodus 33: 23). Hem niet werkelijk zou hebben aanschouwd in Zijn Goddelijken vorm. Als we God zullen zien van aangezicht tot aangezicht — dat zal werkelijk zijn. Hij zal in onze oogen blikken en ons doorzien tot in ons binnenste. Zijn Goddelijk oog zal in ‘t onze blikken.

O, wat zal dat zijn als wij — arme zondaren — dan zullen zien een liefderijk oog, een vriendelijk aangezicht, dat als met een lichtenden glans overdekt wordt als Hij ons ziet. — Wordt niet elken Zondag over ons die zegen uitgesproken: Hij doe Zijn Aangezicht over u lichten? — Wat zal dat zijn, als we Hem zien, als Hij Zijn Goddelijk oor neigt om te hooren, wat wij tot Hem zeggen.

En wat zal dat zijn, als wij „uit ons vleesch”, met ons stoffelijk vernieuwd oog, Hem mogen zien, als Hij bij ons woont.

Neen, dat zijn geen figuurlijke bestaanswijzen, gelijkende op ons geestesleven — een soort bestaan, zooals onze „gedachten” bestaan. (Onze gedachten bestaan ook reëel, doch alleen reëel als gedachten). De Heilige Schrift kent nog veel meer realiteiten, dan die van stof en van geestesleven. We moeten niet kiezen tusschen het materialisme of de „Geisteskultur” — we behoeven ook ten opzichte van de dooden geen keuze te doen tusschen spiritistische geheimzinnige materialisatiedraden, waarin geesten zich openbaren zouden, en tusschen als-gedachten-spinzels „bestaande” wezens — we mogen rustig aan God overlaten in welke bestaanswijze Hij de geesten (engelen en duivelen) en in welke Hij de dooden draagt.

En we mogen de Schrift gelooven, dat in die bestaanswijzen ook tong en oor en mond en hand en vuur en water, pijn en vreugde, vraag en antwoord, reëel voorkomen.

Naar aanleiding van een en ander schrijft de heer Janse ons:

Valse conclusies getrokken uit eenvoudig Schriftgeloof.

Uit bovenstaand artikel, dat verscheen in „Op den Uitkijk”, 10e Jg. no. 5 (2 Dec. 1933) en waarover ondergeteekende nooit één letter critiek heeft ontvangen, wordt nu door Prof. H. H. Kuyper voorzichtig geconcludeerd (in „De Heraut” van 4 April 1937), alsof de heer Janse zou leeren, dat God „niet geestelijk, dus „... stoffelijk” moet zijn en dat hij God „een lichaam toeschrijft”. Deze conclusies zouden geheel ten onrechte gemaakt worden.

Wie bovenstaand artikel kan lezen, zal opmerken, dat de strijd aangeboden wordt tegen de meening, dat de „stoffelijke” wereld om ons heen de eenige „eigenlijke” wereld zou zijn. Zoo zou bijv. in de uitdrukking: de hemel is Zijn troon en de aarde is de voetbank Zijner voeten, deze troon en deze voetbank „symbolisch” en niet „reëel” zijn.

Ik zou willen, dat mijn lezers het zagen, dat de troon Gods (de hemel) en de voetbank (deze „stoffelijke” aarde) in geheel eenigen zin werkelijk en reëel als troon en voetbank door de Schrift worden geleerd.

Ik bestrijd geen Schriftgegevens — integendeel — en geen belijdenis der kerk — integendeel — maar wat ik bestrijd is dat soort filosofie, dat de Geestelijkheid Gods en het geest-zijn der engelen meent te kunnen begrijpen onder het stof-vorm schema van Aristoteles, zooals bijv. in het door mij aangehaalde citaat

van Prof. Hepp gebeurt. (Zie „De Reformatie”, 17e Jg no. 4, Oct. '38).

Deze filosofie heeft ook invloed gehad op de traditie. Maar de eenvoudige Bijbelleser, die niet curieuselijk deze dingen beredeneeren wil, doch geloovig van die andere wereld leest in Gods geopenbaarde Woord, die ziet het wel anders.

En die zal wel van mij gelooven, dat de bovengenoemde beschuldigingen van Prof. Kuyper geheel ten onrechte uit mijn artikel zijn gedistilleerd. (Trouwens Prof. K. zegt het zoo, dat hij het ook niet zegt.)

Als ik wil afweren het gezegde bij vele teksten: „dat is niet eigenlijk, niet reëel, maar symbolisch of geestelijk (in den zin van o n e i g e n l i j k volgens het verband!) — dan is dat niet om een zekere nieuwe „wetenschap-van-God” te poneeren, maar dan is dat een verweer van den eenvoudigen Schriftgeloovigen Bijbelleser tegen een valsche filosofische opvatting van „eigenlijk” en „reëel”; dan gaat het tegen een zekere beschouwing van een theologische wetenschap, die de geopenbaarde dingen der andere wereld „oneigenlijk” zou maken. Is Gods toorn „oneigenlijk”? Is de pijn in de buitenste duisternis „oneigenlijk”? Zijn de engelen „oneigenlijk” bekleed? Zijn zij geestelijk in Aristotelischen zin?

Worden de zaligen „oneigenlijk” bekleed met lange witte kleederen?

Wie al deze reële dingen in „gedachtendingen”, z.g. „geestelijke” dingen in den zin van het genoemde citaat van Prof. Hepp, wil omzetten, die houdt dan maar één „eigenlijke” wereld over: de „stoffelijke”.

God is dan de hoogste Idee en niet meer het „Geestelijk Wezen”, Hij, Die alles heeft gemaakt.

Als we van dat „oneigenlijk” aflaten, zullen we aflaten van filosofische dwalingen en dan zullen we de Schrift beter verstaan, meer reëel, meer werkelijk. De beeldendienst met de „Vorm” van Aristoteles en Plato is ook beeldendienst, evenzeer als die beeldendienst, die men mij in de schoenen wil schuiven.

Als Prof. Kuyper het hier niet mee eens is, kan hij argumenteeren.

Maar dat citeeren van een paar zinnen en daarna het concludeeren van Godsasterlijke voorstellingen maakt alle discussie onmogelijk.

A. Janse.

Tot zoover de heer Janse.

Het gaat in de tegenwoordige discussies niet over de vraag: zijn we het in alles met elkaar eens? Wel is de vraag: zijn de zware beschuldigingen van de professoren Kuyper en Hepp doordacht? Ik antwoord daarop: neen. „Wij mogen er geen schepselen-o-o-r v a n m a k e n”, zegt de heer Janse. En op dat ééne zinnetje breekt het heele „Heraut”-artikel. God heeft „o p G o d d e l i j k e w i j z e”. Zijn oor, zegt de heer Janse. Tegenover zulke duidelijke woorden is het een verwonderlijk misverstand, dat dan concludeert: God heeft dus ooren..., en daarmee uit. Hoe staat het toch met het wetenschappelijk peil van onze hedendaagsche discussies?

K. S.

Citatenspel?

Prof. Dr H. H. Kuyper schrijft in „De Heraut”:

Het is vermoedend en ook niet aangenaam, telkens weer te moeten opkomen tegen het citatenspel, dat door „De Reformatie” en haar medewerkers gespeeld wordt, hetzij om iemand door aanhalingen uit vroeger door hem geschreven artikelen met zich zelf in strijd te brengen, hetzij om afwijkende meeningen te dekken door een beroep op autoriteiten, die, omdat ze niet meer leven, geen protest tegen dit misbruik maken van hun woord kunnen laten hooren.

Hoe weinig ernstig en waar zulk een citatenspel is, is nog pas weer gebleken, toen het vraagstuk aan de orde kwam van de onsterfelijkheid der ziel en men met citaten kwam aandragen van Dr A. Kuyper om te bewijzen, dat ook deze van die onsterfelijkheid der ziel niets wilde weten en haar als onscriptuurlijk bestreden had. Dat de strijd van Dr A. Kuyper niet ging tegen de onsterfelijkheid der ziel zelf, maar tegen de rationalistische opvatting dezer onsterfelijkheid, toonde ik aan en gaf tevens de klare en duidelijke uitspraken van Dr A. Kuyper, waaruit bleek, dat hij wel degelijk leerde, dat bij het sterven een scheiding plaats vond van ziel en lichaam en de ziel bleef voortbestaan, om later bij de opstanding weer met het lichaam verenigd te worden. Nota van deze citaten uit Dr A. Kuypers geschriften, door mij aangehaald, nam men echter niet. Maar wel kwam men achteraf met de verklaring, dat men het voortbestaan van de ziel of haar onsterfelijkheid nooit ontkend had en dus heel deze strijd geen zin had. Welken zin had het dan echter, citaten van Dr A. Kuyper aan te halen om te bewijzen, dat ook deze tegen de onsterfelijkheid der ziel was? Er zou dan alleen een misverstand hebben plaatsgevonden en dat misverstand zou door een nadere verklaring of opheldering terstond weggenomen zijn.

En evenzoo is het ook nu weer, waar Ds Veenhof van Haarlem in „De Reformatie” aankomt met een aanbeveling van het werk van Prof. Dr Vollenhoven: „Het Calvinisme en de Reformatie der Wijsbegeerte” door mij in „De Heraut” van 18 Februari 1934 geschreven. Hij haalt daaruit enkele citaten aan, waarin ik hulde bracht aan het streven om de betekenissen van het Calvinisme voor de reformatie der wijsbegeerte in het licht te stellen, om er daarna op te wijzen, hoe de bezwaren, door Prof. Hepp in zijn tweede en derde brochure ingebracht, zich juist richten tegen dit werk van Prof. Vollenhoven. Waar ik medeklager en mede-aanklager met Prof. Hepp ben, moet ieder, die deze vroegere bespreking en waardeering van Prof. Vollenhovens boek leest, zoo eindigt Ds Veenhof, het raadsel overvallen en benauwen, hoe wat in 1934 zóó werd geprezen, thans zoo vernietigend wordt afge-maakt? En de onnoozele lezers van „De Reformatie” hebben opnieuw een bewijs, hoe weinig betrouwbaar Prof. Dr H. H. Kuyper is.

Laat me nu er weer op wijzen mogen, hoe hier

met woorden gegoocheld wordt. Ik heb met geen enkel woord mij bij de jongste polemiek over dit werk van Prof. Vollenhoven uitgelaten. Indien Prof. Hepp in zijn derde brochure vooral op wetenschappelijke gebreken in dit werk heeft gewezen, dan is dit zijn critiek, maar niet de mijne. En toch wordt, zooals mij uit verschillende brieven bleek, bij de lezers de gedachte gewekt, alsof ik, die in 1934 dit werk zóó hoog aanpreef, het thans zoo vernietigend afmaakte. Maar er is meer dan dit.

Zooals ik uitdrukkelijk schreef in 1934, wilde ik, die geen filosoof ben, me niet veroorloven een critische beschouwing van deze filosofische studie te geven. Wat ik wel preef, en wat ik nu nog even van harte doe als toen, is dat Prof. Vollenhoven in het eerste systematische deel de Schriftuurlijke en onscriptuurlijke wijsbegeerte wat haar grondmotieven betreft tegenover elkander stelde en de autoriteit van God en Zijn openbaring handhaafde.

Maar daaruit volgde zeker niet, dat ik daarom, al ben ik geen filosoof, met alles wat Prof. Vollenhoven in dit boek schreef, het eens ben. Ik veroorloofde me dan ook enkele opmerkingen te maken, zooals o.a. dat volgens Prof. Vollenhoven de grens tussen God en de wereld de wet is, en wees er op, hoe onze Theologen die grens anders hadden gesteld en juist. Evenzoo kwam ik er tegen op, dat volgens hem Calvin en het Calvinisme leerde, dat de Overheid geen souverain gezag bezit, omdat, al was het juist, dat de absolute Souvereiniteit alleen aan God toekomt, de Koning of Vorst toch een souvereiniteit in beperkten zin bezit. Veel ernstiger echter, zoo liet ik er op volgen, is mijn bezwaar, dat Prof. Vollenhoven bij de bespreking van den Christologischen strijd, critiek oefende op de leer, dat Christus een onpersoonlijke menselijke natuur heeft aangenomen en met een beroep op Augustinus leerde, dat er onderscheid moest gemaakt worden bij Christus tusschen Persoon (met een hoofdletter, dus den Goddelijken persoon) en persoon (dus een menselijke persoon) en met een beroep op enkele Schriftplaatsen en op het besluit der Synode te Rome 377 genomen, leerde, dat de tweede Persoon van het Goddelijke wezen dezen mensch had aangenomen. Al erkende ik, dat de vleeschwording des Woords een mysterie is en alle termen slechts relatieve waarde hebben, ik hield toch vol, dat de Gereformeerde theologen, die steeds aan de eenigheid des persoons in den Middelaar hadden vastgehouden en daarom van geen twee personen in den Middelaar weten wilden, hierin zuiverder de lijn hebben getrokken dan Prof. Vollenhoven dit doet.

Deze laatste en ernstigste bedenking nu laat Ds Veenhof weg, hoewel de derde brochure van Prof. Hepp zich juist tegen die voorstelling van Prof. Vollenhoven richt. Het blijkt dus, dat niet eerst nu, maar reeds in 1934 hierover verschil tusschen Prof. Vollenhoven en mij bestond. En het spreekt wel van zelf, juist om de vriendschappelijke verhouding, waarin ik tot Prof. Vollenhoven steeds gestaan heb, dat ik dit verschil ook persoonlijk meermalen met hem besproken heb. Dat ik voorts bij deze boek-aankondiging niet alle bedenkingen, die ik reeds destijds had, genoemd heb, ligt in den aard der zaak. Een aankondiging van een werk van een Hoogleenaar, die collega is, behoeft niet een recensie te worden, zooals dit in een wetenschappelijk tijdschrift geschiedt, waarin alle bezwaren worden opgenomen.

Laat mij tenslotte hier nog een persoonlijk woord aan mogen toevoegen, om daarmee het debat over deze quaestie te sluiten.

Al ligt het in den aard der zaak, dat men, waar men aan ééne Universiteit verbonden is, die een beginsel belijdt en daarvoor opkomt, onderlinge publieke polemiek liefst zooveel mogelijk mijdt, maar verschillen binnenskamers bespreekt, toch kan dit nooit in dien zin verstaan worden, dat men niet publiek zou mogen critiek oefenen op voorstellingen of denkbeelden van collega's, die men in strijd acht met de Schrift of met de Belijdenis, wanneer deze publiek worden uitgesproken. Dr A. Kuyper heeft dit gedaan, hoe moeilijk hem dit ook viel, tegenover Prof. Mr A. F. de Savornin Lohman. En ik zelf heb dit mij evenzeer veroorloofd toen Prof. Zevenbergen in zijn geschriften leerde, dat de doodstraf niet door Gods Woord voor den moordenaar verordend is. Prof. Anema heeft enkele jaren geleden in een rede op den Universiteitsdag gehouden, er op gewezen, dat zulk een verschil van inzicht, vooral waar het moeilijke wetenschappelijke vraagstukken betreft, ook bij professoren, die de beginselen der Vrije Universiteit liefhebben, kunnen voorkomen en door ons volk moeten gedragen worden, zonder dat daardoor het vertrouwen in onze Universiteit behoeft verloren te gaan. In zekeren zin geldt ook hier: du choc des opinions jaillit la vérité, door den strijd der meeningen komt de waarheid voor den dag.

Anders staat het natuurlijk, wanneer zulk een strijd een zoodanig principieel karakter zou aannemen, dat daaruit een conflict noodzakelijk zou moeten voortkomen. Dat dit thans het geval is, zou ik zeker niet gaarne beweren. De hoop blijft nog altoos, dat hier veel misverstand in het spel is, dat bij nadere bezinning kan worden opgelost. Maar wanneer er werkelijk een principieele afwijking is van den grondslag, waarop de Vrije Universiteit staat, dan zou zwijgen ongeoorloofd wezen. Geen gevoel van collegialiteit en ook geen vrees voor financiële schade, die de Universiteit zou kunnen lijden, zou ooit weerhouden mogen van den plicht om voor de zuiverhouding dier beginselen op te komen. Want het bestaansrecht der Vrije Universiteit staat of valt met de handhaving dier beginselen.

Tot zoover „De Heraut”. Op dit zeer merkwaardige artikel vinden onze lezers een antwoord in de rubriek „Kerkelijk Leven”.

K. S.

KERKNIEUWS

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Beekbergen: N. J. A. v. Exel te Strijen en J. Hindriks te Dussen.

Bierum: J. van Dijk te Drachtstercompagnie en P. H. Wolfert te Mariëberg.

Beroepen te:

Bierum: P. H. Wolfert te Mariëberg.

Gameren: Cand. K. J. Schaafsma te Gasselternijveen.

Oosterbeek: S. Wouters te Soest.

Zwartsluis: Cand. A. Zwaan te Enkhuizen.

Aangenomen naar:

Uithuizermeeden: W. Scheele te Hoogersmilde.

Bedankt voor:

Steenwijk: B. Holwerda te Kantens.

Intrede te:

Nijveen: Cand. C. Spek. Tekst: Deut. 11:26-28.

Soerabaya: H. G. Meynen.

Ds J. Snoek. †

Na een ernstige ongesteldheid is Dinsdag 20 April te Puttershoek in den ouderdom van bijna 66 jaar overleden Ds J. Snoek, pred. bij de Geref. Kerk aldaar.

Adres.

Het adres van Candidaat R. Zijlstra, hulpprediker van de Geref. Kerk te Heemse is: Ommersweg, Heemse-Hardenberg. Telefoon: Hardenberg 63.

Geref. en Chr. Geref. Kerk in Noord-Amerika.

Blijkens de laatste gegevens vanwege de desbetreffende Synoden, omvat de Geref. (Herv.) Kerk van N. Amerika thans 722 gemeenten met 866 predikanten; voor de opleiding zijn 12 hooggeleerden beschikbaar. Deze Kerk telt 87.779 gezinnen en 159.513 belijdende leden. De organisatie omvat vijf particuliere Synoden met resp. 8, 8, 7, 10 en 8, samen 41 classes. Op 3 Juni a.s. zal de Generale Synode te Asbury Park gehouden worden.

De Chr. Geref. Kerk heeft 15 classes en telt 24.604 gezinnen, 60.399 belijdende leden en totaal 117.972 zielen. Er zijn 260 predikanten voor 286 gemeenten, waarvan er 18 vacant zijn. De eerstvolgende Generale Synode komt 9 Juni in het Calvin College te Grand Rapids bijeen.

Penningmeester Theol. School te Kampen.

Curatoren van de Theol. Hoogeschool hebben benoemd tot penningmeester in de plaats van Ds A. M. Donner, den heer G. Ph. Wielenga, accountant te Wassenaar.

De heer Wielenga is een kleinzoon van Prof. Wielenga en een zoon van wijlen Ds G. Wielenga te Rotterdam.

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK.

Beroepen te:

Bussum-Naarden: M. Baan te Rijnsburg.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te:

Enkhuizen: M. Heikoop te Utrecht.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Angerlo: Cand. A. H. Visser te Doetinchem.

Drogeham (toez.): Cand. M. H. Bolkestein te Apeldoorn.

Groot Ammers: L. Kievit te Baarn.

Hoewelaken: C. B. Holland te Putten.

Loosduinen: F. K. van Evert te Hellevootsluis.

Makkum en Cornwerd: A. E. van Baalen te Broek op Landgindijk.

Nijland (toez.): G. P. Post te Serooskerke (Sch.).

Rotterdam: A. A. Wildschut te IJmuiden-Oost.

Aangenomen naar:

Angerlo: Cand. A. H. Visser te Doetinchem.

Elim: Cand. F. J. J. Zuiderduin, hulppred. te Nw-Dordrecht.

Genemuiden: T. v. d. Hee te Polsbroek.

Terwolde: Mr H. van Ewijk te Kedichem en Arkel.

Bedankt voor:

Boven-Hardinxveld en voor Neerlangbroek: T. H. Oostenbrug te Goudarak.

Groot-Amers: E. E. de Looze te Den Ham.

Oude Tonge: T. v. d. Hee te Polsbroek.

Intrede te:

Alphen a. d. Rijn: G. Ph. Scheers. Tekst: Openb. 1:4 en 5.

Termanten-Borgweer: E. A. A. Snijdelaar. Tekst: 2 Cor. 5:19 en 20.

Afscheid van:

Assen: G. Visser. Tekst: Openb. 3:7b.

Eck en Wiel: A. v. d. Walle. Tekst: 2 Thess. 3:16a.

Heden verschenen de eerste vijf boekjes in de serie

KERK EN WERELD

ONDER LEIDING VAN

Prof. Dr P. W. GROSHOEDE

Dr J. OVERDUIN

Dr G. BRILLENBURG WURTH

In deze serie worden onderwerpen op praktisch-religieus gebied en vragen van zedelijke aard populair en pakkend behandeld.

Alle polemiek zal aan deze reeks vreemd blijven. Het doel van deze uitgave is:

LEIDING TE GEVEN AAN HET CHRISTELIJK LEVEN

De boekjes haken in op concrete situaties, gaan in op de concrete moeilijkheden, waarin de christen van vandaag zich bevindt; op de reële vragen, waarop ons christenvolk om antwoord vraagt. Deze boekjes bevatten geen speculatieve beschouwingen, stellen geen theore-

tische kwesties aan de orde; neen, de schrijvers gaan midden in het leven staan, zij stellen zich geheel in op den mensch van vandaag met zijn dwingend moeilijkheden in de praktijk van het leven.

De vijf verschenen boekjes zijn:

Hoe verwachten wij Jezus' komst?

door Prof. Dr F. W. Groshoede

Onze wandel

door Dr G. Brillenburg Wurth

Christelijk sterven

door Dr K. Fernhout Mro

Liefde en Trouw

door Dr Th. Delleman

Discipelschap in het gezin

door Dr P. Ch. van der Vliet

Prijs per boekje 45 ct.

2 boekjes tegelijk à 42½ ct.

3 boekjes tegelijk à 40 ct.

Vraagt het gratis uitvoerig prospectus bij uw Boekhandelaar of bij

J. H. KOK N.V. te Kampen

Medewerker

Bruggen

Mevr.

Dr B.

Drs J.

Ermelo

's-Grav.

Philade.

Ds F.

Alle stude

Prof. D

INHOUD: H

ging. V. —

Kerkelijk L

ven. V. Ver

— Literatu

Historie: C

oordeel ove

viezen: Of

Uit het pe

strijd". III.

meerden in

HO

Een

De vraag

moeite loo

menteele b

het wel no

een artikel

meer uitge

oogenblik

de liturgie

anderen. M

lijdenis der

slechts zo

idealen wo

Een derg

werd, geer

Bavinck he

veel ernst

waren de

dogmatisch

practisch

men in ke

ging. De v

ping en he

natuur in

stof, kwan

toepassing

thans. Bij

weging sta

religie, de

laatste beg

De litur

komen, da

theologie

theologie l

gedachten

weer zuive

dialectisch

ment op e

dat nooit

tijd om h

aan ons. 2

Waar i

scherp st

om het a

de liturgis

bemoeien

onzer reli

eeredienst

Voordat

nog één c

maakt. R

gewezen,

aaneenges

geest is,

allerlei m

Er zijn ve

hun invlo

deze twee

1) Geref

Kuyper, E

2) Karl

Zwischen d